

NASLOVNICA

SADRŽAJ

INTERVJU S POVODOM

KRITIKA I...

L. Kazališna umjetnost

L. Plesna umjetnost

L. [Likovna umjetnost](#)

L. Loinjak I. Apstrahirati

L. [Loinjak I. Evolucija unatrag](#)

L. Vrankić S. i D. Izještaj New York

L. Vrankić S. i D. Izještaj Paris

L. Filmska umjetnost

MANIFESTACIJE

ESEJI

MEĐUNARODNA SURADNJA

IZDAVAČKA DJELATNOST

ERASMUS

ZBORNICI

Igor Loinjak

Muzej likovnih umjetnosti, Osijek

igor.loinjak@gmail.com**Evolucija unatrag kao... deEvolucija?^[1]**

„Uvodno, reći ćemo da ništa nije toliko apsurdno poput ideje napretka koja je, zajedno s popratnim uvjerenjem o nadmoćnosti moderne civilizacije, stvorila sebi 'pozitivne' izgovore, krivotvoreći povijest, puneći svijest ljudi pogubnim mitovima, proglašujući svoj suverenitet na sjecištima plebejskih ideologija iz kojih je, na kraju krajeva, i potekla . . . Moderni ljudi mora da su zapali u neku vrstu sljepila ako ozbiljno vjeruju kako se sve može mjeriti vlastitim mjerilima te svoj svijet smatraju povlaštenom civilizacijom za koju je svjetska povijest bila predodređena, a izvan koje nema ničega osim mraka, barbarstva i praznovjeric.“

(Julius Evola, *Pobuna protiv modernoga svijeta*)

Kroz povijest se čovječanstva pojavljuju dva modela kojima se pristupa shvaćanju protoka vremena. Vrijeme, naime, može teći pravocrtno ili kružno, u linearnim ili cikličkim intervalima. Gledajući svijet oko sebe, čovjek je smatrao prirodnim kretanje vremena objašnjavati kružnim modelom jer ponovno vraćanje pojedinih prirodnih pojava izravno ukazuje kako se brojne stvari u prirodi odvijaju u ciklusima, primjerice izmjena godišnjih doba. Aurelije se Augustin u službi obrane kršćanske ideje o ispravnome, pravom, linearnome putu iz praznovjeric u pravovjerje, iz tame nesavršenosti Iskona prema „savršenom“ Eshatonu, sukobljava s Platonovom idejom o vječnome vraćanju. Ako je historijski hod put prema objavi vječne Istine svim dušama^[2], kršćanin ni u kome slučaju ne može prihvatiti tezu o vremenu kao ponavljajućoj kategoriji. Čak i ako prihvati reverzibilnost prirodnih ciklusa, on je svjestan kako se povratnost odnosi na prirodu, ali ne i na čovjeka. Što ponavljanje historijskih procesa govori o ljudskoj slobodi? Ili da je nema ili da je nebitna stavka buduću da u cikličkome sustavu čovjek može predstavljati tek marionetski kotač u ponavljajućim ciklusima. I tako u krug do...Eshatona? Ali kojega Eshatona, kojeg svršetka, kada u kružnome gibanju postoji samo dovoljan, ali ne i nužan razlog da ono jednom stane.

Evoluciji je mnogo podesniji linearan, nego kružni tijek vremena. Nije da ju je nemoguće uklopiti u kružni model, no ona u njemu gubi svoj istinski smisao. Evolutivan proces u kružnome gibanje po prilici može ići ovako: nešto postoji, s vremenom se razvija, napreduje, usavršava se, a kada dođe do krajnje točke savršenstva propada i čitav proces započinje ispočetka. Koji je u tome slučaju *causa finalis*, finalni uzrok ili cilj evolucije? Čini se da ga nema. Budući da se ovdje bavim odnosom *evolucija – deEvolucija*, ostavit ću sada po strani model cikličkoga gibanja historijskih zbivanja jer se pokazuje nedostatnim za daljnje problematiziranje zacrtane teme. Vraćam se, dakle, linearnoj opciji koja također nudi više od jedne mogućnost, točnije dvije. Linearno se možemo kretati prema naprijed ili unazad. Ako evoluiramo, krećemo se „prema naprijed“; ako deEvoluiramo, putujemo „unazad“. Čitanjem ovoga „prema naprijed“ i „unazad“ u kontekstu evolutivnih procesa, vrlo ćemo brzo i lako u naše promišljanje uključiti i vrijednosni stav pa će prvo kretanje biti pozitivno, a drugo negativno. Jedino što u tome slučaju ostaje pitanje slažu li se svi oko tako postavljenih stvari!

Tekst sam, ne sasvim slučajno, započeo citatom Juliusa Evole, autora koji je bio jedan od važnih zagovaratelja i proklamatora antimodernističkih tendencija na svim civilizacijskim područjima. Antimodernizam je vrlo slojevit termin, a Zoran Kravar ga u svojoj knjizi istoga naziva koristi na sljedeći način: „Moj je pojam, naime, ograničen na skupinu protomodernističkih raspoloženja i ideja izraženih u književnosti, umjetnosti, filozofiji i ideologiji povijesnoga razdoblja koje je kraće i od moderne i od njezine kritike, a traje otprilike od druge trećine 19. do druge trećine 20. stoljeća“. Antimodernizam je stoga obilježen borbom protiv ovoga sada, odnosno moderne koja je vjerovala u ispravan put vlastite evolucije. Vratimo se sada linearnome kretanju „prema naprijed“ i „unatrag“. Treba istaknuti da ni u domeni antimodernizma ne postoji jedinstveno stajalište o tome koji je put pozitivan. Jedna linija antimodernista smatra da je pravi smjer „unatrag“, dok postoje i pripadnici druge struje koji primat daju smjeru „prema naprijed“. Naizgled bitna razlika ubrzo se ipak pokazala efemernom. Bilo da njeguju jednu ili drugu liniju, svi se antimodernisti slažu da razdoblje u kojemu se čovječanstvo nalazi mora završiti u Iskonu ili Eshatonu (obnovljenom Iskonu). Dolazak i do jednoga i do drugoga stanja suprotstavljen je evolutivnom modelu i predstavlja istinski primjer *pozitivne deEvolucije*.

Pozitivna deEvolucija mi je bila sintagma potrebna da bih mogao nešto reći o radovima Vladimira Freliha prikazanim na izložbi „deEvolucija“. Čini mi se da Frelih nema osobnih problema s pojmom „evolucija“, barem ne u prirodnoznanstvenome ili filozofskom (refleksivnom) smislu. Latinski prefiks – de dvojako utječe na osnovnu riječi: a) potpuno je negira ili b) oslabljuje njezino značenje. Frelihovo bi se korištenje riječi deEvolucija također moglo podvrgnuti dvostrukoj analizi:

- a. Umjetnost je čovjekov duhovni izraz i na tome području o evoluciji nema ni govora jer ovdje evolucija naprosto ne postoji. Gledajući s toga aspekta, Frelih svojom izložbom negira EVOLUCIJU na području umjetnosti
- b. Usavršavanjem starih i pojavom novih medija, kao i sve naglašenijom vizualizacijom civilizacije, vizuali i vizualne informacije koje nas okružuju postaju izražajnije, *jači*, kako bi ipak uspjeli dotaknuti naše, možda već otupljeno i zamoreno vidno osjetilo. Frelih deEvoluirajući spomenutu 'naglašenu vizualizaciju civilizacije', vizualne informacije pojednostavljuje, reducira ih brojem i karakterom (to najbolje pokazuje rad „GRB“ u kojem koristi RGB model boja [Red/Green/Blue], odnosno samo crvenu, zelenu i plavu boju).
- c. One koji istražuju osnovne aspekte vizualnosti (Kat. No. 13041664; bn slika br. 4; Prolaz kroz situaciju)
- d. One koji istražuju prirodu medija koji koristi (LED; Video – Was is das?)
- e. One koji su kombinacija jednoga i drugoga – a+b (black box; GRB)

U knjizi *Riječi i stvari* Michel Foucault uz pohvalu psihoanalize te njezinu nadmoć nad ostalim humanističkim znanostima piše sljedeće: „(...) psihoanaliza se direktno usmjerava prema nesvjesnom, sasvim neustrašivo – ne prema onome što treba da se postepeno objasni u progresivnom osvjetljavanju implicitno datog, nego prema onome što je tu i što se skriva, što postoji sa nijemom čvrstinom stvari, teksta zatvorenog u samog sebe, ili kao bijela praznina u vidljivom tekstu i što se tako opire svakom pristupu.“^[3] Ni u kome mi slučaju nije cilj Frelihov rad povezivati s psihoanalizom budući da se ona iz njegova opusa ne može iščitati. Međutim, iz spomenutoga se Foucaultova citata može oslikati Frelihova umjetnička strategija. Kao što se psihoanaliza, kako kaže Foucault, „direktno usmjerava prema nesvjesnom, sasvim neustrašivo“, i Frelih se u svome radu direktno i neustrašivo usmjerava prema onome što često zanemarujemo – osnovama vizualnosti i temelju medija u kojemu radi. Ako se nesvjesno opire i skriva svakome tko mu ne pristupa na ispravan način, onda i razumijevanje baze vizualnosti ostaje nedokučivo i skriveno svima koji se u današnjem dobu hiperprodukcije vizualnoga ne mogu ili ne žele barem na tren vratiti propitivanju spomenutih osnova vizualnosti ili temelja medija.

Frelihovi se radovi dijele na:

Osnovno je obilježje svih radova redukcija vizualnosti i postupaka. Dok u Kat. No. 13041664 imamo oko 150 C-print interpretacija određene nijanse crvene boje, u LED-u gledamo tek polaganje gibanje ledenih santi po dravskoj površini s povremenim promjenama u montaži, odnosno u odabiru veličine plana. Redukcija u ovome slučaju ne izvire u potpunosti iz prakse minimalističke umjetnosti, nego prije iz želje da se vizualnost i medij ogle na svoje sastavne faktore. Štoviše, Frelihova strategija u ovim radovima više ide u smjeru novotendencijskoga pristupa u kojemu velika uloga pripada odnosu između digitalnih i analognih komponenti medija koje...

to be continued...

[1] Ovaj je tekst nastao kao predgovor izložbenome projektu „deEvolucija“ Vladimira Freliha.

[2] Ovdje upućujem na važnoga teologa Pierrea Teilharda de Chardina koji se u knjizi „Fenomen čovjeka“ bavio ovom temom.

[3] Michel Foucault, *Riječi i stvari*, Nolit, Beograd, 1971., 412.

